

Ett virtuellt Ostindiskt kompani-arkiv

Projektskiss

Syfte

- att skapa ett virtuellt bildarkiv på nätet, av ett mycket efterfrågat svenskt källmaterial från 1700-talet. Detta ger intresserade användare fri tillgång till dokumentkopior i mycket hög kvalitet, och slitage på originalen undviks.
- att virtuellt sammanföra arkivspillror som befinner sig i skilda institutioner i ett samarbetsprojekt mellan vetenskapliga bibliotek, arkiv och muséer
- att berika de digitaliserade arkivhandlingarna genom att forskare detalj-indexerar handlingarna i en ämnesdatabas som knyts till bilddatabasen.

Bakgrund

Handskriftsmaterial som finns i olika institutioner är ofta väl känt och används av forskare, men skulle kunna användas mycket bredare och av många fler personer om det var lättare tillgängligt. Det ligger i sakens natur att unika arkivhandlingar bara är lokalt tillgängliga, är sköra och måste skyddas, och att förteckningarna ofta ger knappa upplysningar om innehållet. Handskriftsmaterial lämpar sig därför mycket väl för digitalisering och virtuellt tillhandahållande.

Från Svenska ostindiska kompaniet finns handlingar bevarade som idag är mycket efterfrågade och använda av forskare, lärare och studenter vid universitet, historielärare i skolan, men också av en stor allmänhet, t.ex. släktforskare. Materialet är intressant för historiker men också för t.ex. språkforskare; journalerna är tidiga exempel på svensk fackprosa.

Kompaniets arkiv bevarades aldrig sammanhållet, men delar finns kvar. Vid Göteborgs universitetsbibliotek finns ca 1,5 hyllmeter. Handlingar finns också i Landsarkivet, Stadsmuséet och Sjöfartsmuséet i Göteborg, Riksarkivet, Kungl. Vetenskapsakademien, Sjöhistoriska och Nordiska muséerna och Kungl. Biblioteket i Stockholm, samt universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund.

Vid Göteborgs universitetsbibliotek har bedrivits ett av BIBSAM stött pilotprojekt, *Handskrifter som bild på nätet*, som under sommaren 1999 resulterade i att drygt 1 700 sidor bestående av rullor, journaler och en reseberättelse, lades ut på bibliotekets webbplats (<http://www.ub.gu.se/samlingar/handskrift/ostindie/index.html>). Projektets syfte var att pröva olika fotografiska metoder för att lagra och överföra bilder av handskriftssidor. Ett nytt bildformat, Flashpix, valdes p.g.a. att det ger mycket god bildkvalité som är jämförbar med originalen, möjlighet till snabb överföring och zoomning samt god lagringsekonomi. För teknisk beskrivning hänvisas till projektredogörelsen, adress <http://www.ub.gu.se/samlingar/handskrift/ostindie/ostind.pdf>, särskilt s. 6-8.

Ostindiska kompaniets digitala arkiv har blivit uppmärksammat i medier¹ och har blivit livligt besökt (8 300 bilder har öppnats under det första halvåret). Statistiken över användningen visar att besökarna har öppnat hela dokument; de har velat se de 'verkliga' handlingarna. Som en följd av projektet har Göteborgs universitetsbibliotek nyligen köpt en digital reprokamera med möjlighet till högupplösta bilder.

Intresset för digitalisering av handskrifter ökar starkt i Sverige och internationellt. En europeisk konferens i Utrecht hösten 1999 gav ett antal exempel på projekt där man digitaliserat handskrifter och tidiga tryck. Oftast har man då kodat, med SGML eller liknande, en text som gjorts maskinläsbar genom optisk läsning eller avskrift för hand. Resultaten är mycket goda, men projekten har varit mycket resurskrävande. Optisk läsning av handstilar erbjuder stora svårigheter. Konferensen utmynnade i slutsatser och rekommendationer, bl.a. om vikten av digitalisering av kulturarvsföremål för att "facilitate access for the widest possible audience and to encourage participation in culture [...] To meet the requirements of users, attention should shift from technology-driven (supply-driven) to user-driven (demand-driven) approaches. [...] This requires extensive involvement of content specialists outside the ICT field itself, such as those working in education, public relations and publishing [.] Konferenshandlingarna finns publicerade på <http://www.cs.uu.nl/events/dech1999/dech.htm>. Liknande projekt finns inte i Sverige just nu såvitt vi vet (se *Digitaliseringsprojekt inom arkiv, bibliotek och museer/ABM-området*: <http://www.kultur.nu/rapporter/digitaliseringsprojekt.html>).

Tanken bakom vårt projekt är att pröva en alternativ metod att skapa ämnesingångar på ett mer ekonomiskt sätt. Kvalificerade användare skapar ett mervärde ur sin läsning och tolkning av handlingarna genom att indexera dem efter på förhand överenskomna kategorier, t.ex. personnamn, tids- och platsbegrepp, varor etc. Metoden att indexera i en databas innebär att man kan ge ämnesingångar utan att först ha åstadkommit en maskinläsbar text. Indexeringarna läggs i en separat indexdatabas. Detta är såvitt vi vet ett nyskapande arbetssätt. Det innebär att forskarna erbjuder de samlade resultaten av sitt arbete till nya användare. Arbetet kan sedan fortsätta efter projektet med ev. nytillkommande intresserade forskare.

Projektbeskrivning

Det projekt för vilket vi nu söker medel tänks pågå i 3 år. Det består av följande moment:

¹ *Ny teknik* 1999:39, s.26; *Vetskap* 1999:15 (<http://www.vetskap.frn.se/brev/index.htm>), *Populär historia* 2000:1, s. 43

1. Uppbyggnad av indexeringsdatabasen. Beslut om vad som skall indexeras, vad som skall kunna sökas, vilka kombinationer som skall kunna göras. Detta utförs av en forskare på Historiska institutionen under uppskattningsvis två manmånader. Därefter konstrueras tabeller och design av databas och gränssnitt för inmatning och sökning görs. Kontrollmekanism skapas för korrekt hopkoppling av indexeringsformuläret med rätt bildsida. Förändring och utbyggnad av den befintliga applikationen.
2. Fortsatt digitalisering av det material som finns vid Göteborgs universitetsbibliotek (ca 8 000 sidor). Här finns bl.a. en matrikel över manskap och befäl och flera journaler och dagböcker. Turordning av digitaliseringen påverkas av prioriteringsbeslut ifråga om indexeringen, moment 1. Fotografering med digital kamera påbörjas vid projektstart och fortsätter under hela projektiden.
3. Ämnesindexering utförd vid Historiska institutionen i Göteborg av forskare (doktorander och/eller studenter på C och D-nivå).Handledning av den forskare som arbetat med indexeringsbesluten. Ämnesindexeringen påbörjas under projektets år 2 och 3 med uppskattningsvis 5 – 10 uppsatser årligen.
4. Digitalisering av det material som finns vid andra institutioner i Göteborg, Stockholm, Uppsala och Lund resp. i privat ägo. En inventering görs av vad som bör prioriteras. Därefter görs inmatning och behandling, i Göteborg eller vid ägande institution. Omfånget kan beräknas till ca 10 000 sidor.

Projektet beräknas utföras vid Göteborgs universitetsbibliotek av bibliotekarie Helena Skoglund, datatekniker Lennart Stark och fotograf Andras Banovits, som genomfört det nämnda pilotprojektet. Som projektledare fungerar sökande, FD Margareta Benner, som ledde det tidigare projektet och är chef för Centralbiblioteket, Göteborgs universitetsbibliotek. Vilka forskare som blir engagerade vid Historiska institutionen är ännu inte klart, men prefekten professor Thomas Lindkvist står som ansvarig för institutionens medverkan.

Kostnadsberäkning (tkr):

Löner inkl. lönekostnadspålägg

Fotografering och överföring till server	
Ca 4000 timmar totalt	669
Bibliotekarie 3 år halvtid	523
Datatekniker 1 år halvtid, 1 år 25%	261
Projektledning 3 år (finansieras av Göteborgs UB)	[100]

Historiker 2 månader	91
Handledning och kontroll, 30 lektorstimmar	45
<u>Summa löner</u>	<u>1 689</u>
Beräknad löneutveckling 2,5% per år i 3 år	40
Serverhårdvara (finansieras av Göteborgs UB)	[50]
Databashanterare (finansieras av Göteborgs UB)	[50]
2 PC för indexerare (finansieras av Göteborgs UB)	[30]
Lagringsutrymme (finansieras av GUB)	-
Resor	50
Utbildning, kompetenshöjning	75
Vidareföring av erfarenheter, utåtriktad information	50
Kostnader totalt	2 034
Härav söks från Riksbankens Jubileumsfond	1 804
Förvaltningsavgift 13,64%	264
• Summa sökta medel	<u>2 205 tkr</u>